

מעמיקים שורשים – מצמיחים כנפיים

"...כשאהיה גדול אני רוצה להיות אדם עם שורשים וכנפיים"

(אמנון שמוש, סופר ומשורר ישראלי, מחנך וחבר קיבוץ מעיין ברוך)

שמואל א' ל"א – הקרב בגלבוע ומות שאול ובניו

שלב 1 - הקדמה [15 נק']

הנחיות: השיבו באופן קבוצתי על השאלות הבאות

1.

קראו את המידע הבא על אורי אילן

אורי אילן, בן קיבוץ גן שמואל, היה לוחם שנפל בשבי הסורי בדצמבר 54'. אורי ויתר חברי החוליה שלו, שנשלחו למשימה מודיעינית מעבר לגבול הסורי, נחקרו ועונו קשות. אורי התאבד בשבי. כשהוחזרה גופתו ארצה, נמצאו בבגדיו 9 פתקים שכתב וניקב. מעשהו של אורי הפך לאחד ממיתוסי הגבורה המלווים את צה"ל עד היום. ברגעיו האחרונים בתוך תאו האפל עשה אורי נקבים בקיסם-עץ בתוך דף הספר "נקמת אבות"; בין שאר המלים שהצטרפו מן האותיות שניקב היו המלים: "לא בגדתי". חבריו ומפקדיו ציינוהו כידיד מסור ונאמן עד אין-גבול, בר-דעת ונועז, תמיד בין מתנדבים, ראשון לכל תפקיד קשה ומסוכן וכן אחראי ומסור לו. על קברו אמר הרמטכ"ל דאז, רב-אלוף משה דיין, בין השאר: "החייל בן הי"ט, אורי אילן, נשא על גופו הצעיר ובכח-רצונו הנחוש את משימת-הביטחון של עמו, עד אשר הגיע לגבול-יכולתו ואז גבר רצונו על גופו. אורי בא עד קצה-דרכו. על גווייתו הקרה, החוזרת למולדת, הייתה צמודה פתקה ובה זעקתו האחרונה: לא בגדתי! דגל הצבא מורכן לפניך - החייל העברי, אורי אילן".

מקור: [אתר המרכז למורשת המודיעין \(מ"מ\)](#)

כמו כן צפו בכתבת חדשות משנת 2016

- א. איזה ערך היה חשוב לאורי אילן להדגיש ברגעיו האחרונים ובהתאבדותו? בתשובתכם התייחסו לפתקים שכתב.
- ב. חוו את עמדתכם על מעשהו של אורי אילן – האם מצבו אכן חייב להבנתכם את המעשה שעשה? האם אתם מצדיקים אותו? מדוע?
- ג. האם יש מצבים בהם ערך כלשהו צריך לגבור על ערך קדושת חיי אדם?

2.

- א. קראו את הערך "[כבוד המת](#)" בוויקיפדיה. כתבו בתמצית את עיקרי הדברים.
- ב. קראו את הערך [מוויקיפדיה על הלינץ' ברמאלה](#). תארו את האירוע באופן תמציתי. האם מה שאירע באירוע זה תואם את המונח "כבוד המת"?
- ג. חוו את עמדתכם – האם בתנאי מלחמה נכון וראוי לשמור על כבודם של חללי אויב? נמקו את תשובתכם!

שלב 2 – הסיפור המקראי [25 נק']

לימוד הפשט

1.

קראו את שמואל א' פרק ל"א פס' 1-7, מומלץ ביותר להיעזר באתר [929](#)

א וּפְלִשְׁתִּים, גִּלְחָמִים בְּיִשְׂרָאֵל; וַיִּנְסוּ אַנְשֵׁי יִשְׂרָאֵל, מִפְּנֵי פְלִשְׁתִּים, וַיִּפְּלוּ חַלְלִים, בְּהַר הַגִּלְבָּעַ בַּיַּד בְּקוֹ פְּלִשְׁתִּים, אֶת-שְׂאוֹל וְאֶת-בְּנָיו; וַיָּכּוּ פְּלִשְׁתִּים, אֶת-יְהוֹנָתָן וְאֶת-אֲבִינֶדָב וְאֶת-מֶלְכִישִׁוּעַ--בְּנֵי שְׂאוֹל ג וַתִּכְבַּד הַמֶּלֶחֶמָה אֶל-שְׂאוֹל, וַיִּמְצָאֵהוּ הַמּוֹרִים אַנְשִׁים בְּקִשְׁתָּ; וַיַּחַל מָאֹד, מִהַמּוֹרִים ד וַיֹּאמֶר שְׂאוֹל לְנִשְׂא כְלָיו שְׁלֹף חֶרֶבָּה וַדְּקַרְנֵי בָּהּ, פֶּן-יָבֹאוּ הָעַרְלִים הָאֵלֶּה וַדְּקַרְנֵי וְהִתְעַלְלוּ-בִּי, וְלֹא אָבָה נִשְׂא כְלָיו, כִּי יֵרָא מָאֹד; וַיִּקַּח שְׂאוֹל אֶת-הַחֶרֶב, וַיִּפֹּל עָלֶיהָ ה וַיֵּרָא נִשְׂא-כְלָיו, כִּי מֵת שְׂאוֹל; וַיִּפֹּל גַּם-הוּא עַל-חֶרְבוֹ, וַיָּמָת עִמּוֹ וַיָּמָת שְׂאוֹל וַיִּשְׁלַשְׁתַּת בְּנָיו וְנִשְׂא כְלָיו גַּם כָּל-אַנְשָׁיו, בַּיּוֹם הַהוּא--יַחְדָּו ז וַיֵּרָאוּ אַנְשֵׁי-יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר-בְּעֵבֶר הָעֵמֶק וְאֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן, כִּי-נָסוּ אַנְשֵׁי יִשְׂרָאֵל, וְכִי-מָתוּ, שְׂאוֹל וּבָנָיו; וַיַּעֲזְבוּ אֶת-הָעָרִים, וַיִּנְסוּ, וַיָּבֹאוּ פְּלִשְׁתִּים, וַיֵּשְׁבוּ בָּהֶן .

- תארו במילים שלכם ובתמציתיות את המתרחש בפסוקים.
- לפי פס' 3-4 – ממה חשש שואל כאשר קיבל את ההחלטה לשים קץ לחייו?
- מה היו התוצאות הצבאיות והמדיניות של הקרב המתואר בגלבווע? (לפי פסוקים לעיל בלבד)
- חוו את עמדתכם המנומקת על מעשהו של שואל. האם הוא הולם מלך – מנהיג של עם?
- לפי מעשה זה - האם ניתן לראות בשואל מנהיג ראוי?

2.

קראו מלכים א' כ"ב פס' 1-4, 29-37 המתארים מלחמה בין צבאות ישראל ויהודה לצבא ארם. ממלכות ישראל ויהודה יצאו למלחמה זו במטרה לשחרר/לכבוש את רמות גלעד מידי ארם.

א וַיֵּשְׁבוּ, שְׁלֹשׁ שָׁנִים: אֵין, מִלְחָמָה, בֵּין אָרָם, וּבֵין יִשְׂרָאֵל. ב וַיְהִי, בַּשָּׁנָה הַשְּׁלִישִׁית; וַיֵּרֶד יְהוֹשָׁפָט מֶלֶךְ-יְהוּדָה, אֶל-מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל ג וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ-יִשְׂרָאֵל, אֶל-עַבְדָּיו, הִידְעֵתֶם, כִּי-לָנוּ רָמַת גִּלְעָד; וְאַנְחֵנוּ מִחַשְׁשִׁים--מִקַּחַת אֹתָהּ, מִיַּד מֶלֶךְ אָרָם ד וַיֹּאמֶר, אֶל-יְהוֹשָׁפָט, הֲתִלְךָ אִתִּי לְמִלְחָמָה, רָמַת גִּלְעָד; וַיֹּאמֶר יְהוֹשָׁפָט אֶל-מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹנֵי כְמוֹךָ כְּעָמִי כְּעָמְךָ כְּסוּסֵי כְּסוּסֶיךָ. --- כֵּט וַיַּעַל מֶלֶךְ-יִשְׂרָאֵל וַיְהוֹשָׁפָט מֶלֶךְ-יְהוּדָה, רָמַת גִּלְעָד ז וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אֶל-יְהוֹשָׁפָט, הֲתַחַפֵּשׂ וּבֹא בַמִּלְחָמָה, וְאַתָּה, לְבַשׁ בְּגָדֶיךָ; וַיַּתְחַפֵּשׂ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל, וַיָּבֹאוּ בַמִּלְחָמָה לֹא וּמֶלֶךְ אָרָם צָוָה אֶת-שָׂרֵי הָרֶכֶב אֲשֶׁר-לוֹ שְׁלֹשִׁים וּשְׁנַיִם, לֵאמֹר, לֹא תִלְחַמוּ, אֶת-קָטָן וְאֶת-גָּדוֹל: כִּי אִם-אֶת-מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל, לְבַדּוֹ לֹב וַיְהִי כִּרְאוֹת שָׂרֵי הָרֶכֶב אֶת-יְהוֹשָׁפָט, וְהָמָּה אָמְרוּ אֶךְ מֶלֶךְ-יִשְׂרָאֵל הוּא, וַיִּסְרוּ עָלָיו, לְהִלָּחֵם; וַיִּזְעַק, יְהוֹשָׁפָט לֹג וַיְהִי, כִּרְאוֹת שָׂרֵי הָרֶכֶב, כִּי-לֹא-מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל, הוּא; וַיֵּשׁוּבוּ, מֵאַחֲרָיו לֹד וַאֲישׁ, מִשָּׁף בְּקִשְׁתָּ לְתַמוֹ, וַיִּכֶּה אֶת-מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל, בֵּין הַדְּבָקִים וּבֵין הַשְּׂרִיָּן; וַיֹּאמֶר לְרַכְבּוֹ, הֲפֹךְ יָדְךָ וְהוֹצֵאֲנִי מִן-הַמַּחְנֶה--כִּי הִחְלִיתִי לָהּ וַתַּעֲלֶה הַמִּלְחָמָה, בַּיּוֹם הַהוּא, וְהַמֶּלֶךְ הָיָה מְעַמָּד בְּמַרְכָּבָה, נֹכַח אָרָם; וַיָּמָת בְּעָרֵב, וַיִּצַּק דָּם-הַמָּכָה אֶל-חֵיק הָרֶכֶב לוֹ וַיַּעֲבֵר הָרָנָה

מטלת העמקה – תנ"ך 30% – בית היצירה קציר – חטיבת הבוגרים – שנה"ל תש"ף

במחנה, כבא השמש לאמר: איש אל-עירו, ואיש אל-ארצו לז וימת המלך, ויבוא שמרון; ויקברו את-המלך, בשמרון.

- א. במה שונה התנהגותו של אחאב מלך ישראל לאחר פציעתו בפסוקים לעיל מהתנהגותו של שאול בפסוקים משמואל א' ל"א?
- ב. איזו דרך ראויה יותר **בעיניכם**? נמקו את תשובתכם!

3.

קראו את שמואל א' ל"א פס' 8-13 ב**אמצעות אתר 929** או באמצעות התנ"ך המודפס

- א. תארו בתמציתיות את המתרחש בפסוקים אלה בדגש על מעשיהם של הפלישתים עם גופותיהם של שאול ובניו וכן על מעשיהם של אנשי יבש גלעד.
- ב. חוו את עמדתכם בנוגע לדרך בה הפלישתים נהגו בגופותיהם של שאול ובניו. האם מתוך תפיסה ערכית שלכם ניתן להצדיק דרך כזו? נמקו את תשובתכם.

שלב 3 – קומת הפרשנות [30 נק']

1.

התמודדות עם פרשנות מודרנית כתובה – עליכם להיכנס **לאתר 929** ולהתייחס ל**ארבע** פרשנויות/הרחבות מתוך הפרשנויות/הרחבות של המחברים הבאים (שמות משפחה): הנדלזלץ, אשל, מרקס, ירון, בן-נון, גולדן, ברנדס. על ההתייחסות לכלול את **הצגת התוכן המרכזי והמתומצת** של הפרשנות/הרחבה וכן את **עמדתכם** ביחס לרעיון המרכזי של כל אחד מהטקסטים הנ"ל.

2.

התמודדות עם פרשנות מוקלטת - עליכם להיכנס **לאתר 929** ולהתייחס ל**אחת** הפרשנויות/הרחבות מתוך הפרשנויות/הרחבות של המחברים הבאים: בני לאו, דוד מנחם. על ההתייחסות לכלול את **הצגת התוכן המרכזי והמתומצת** של הפרשנות/הרחבה וכן את **עמדתכם** ביחס לרעיון המרכזי של כל אחד מהטקסטים הנ"ל.

3.

התמודדות עם פרשנות היסטורית מוקדמת – קראו את דבריו של יוסף בן-מתתיהו (יוספוס פלביוס – הטקסט בעמוד הבא). מה ביקש פלביוס לומר על תכונות ראויות באמצעות תיאורו את שאול המלך? האם אתם מסכימים עם גישתו? נמקו את תשובתכם!

ועכשיו ארחיב את הדיבור על ענין מועיל אחד למדינות, לציבורים ולעמים, והוא נוגע לאנשים טובים (בכלל) ועל ידו יתעוררו כל הבריות, לרדוף אחרי מידות נאות ולשאוף בהתפעלות לדבר, שיש בו כדי להנחיל להם תהילה וזכר עולם – על ענין, שיכניס במלכי עמים ושליטי מדינות תשוקה ושאיפה רבה לדברים יפים ויעודדם להסתכן ולמות בעד ארץ מולדתם וילמדם לבוז לכל המוראות. עילה לעניין זה ישמש לי שאול מלך העברים, שאף על פי שידע את הדבר העומד להתרחש והמוות הנכון לו – שכן חזה והגיד לו הנביא – החליט לא לברוח מפניו ולבגוד בעמו (ולהסגירו) לאויביו מתוך אהבת החיים ולחלל את כבוד מעמד המלך, אלא הפקיר עצמו וביתו ובניו כולם

לסכנות. כסבור היה, שיפה לנפול עמם יחד במלחמה בעד נתיניו ונוח לו שימותו בניו - 2 - כגיבורים משישאיירם בלי שיהא לו ברור, בעלי איזה תכונות עתידים הם להיות, כי על כן תהילה וזיכרון נצח הם שישמשו לו יורשים וצאצאים. איש כזה לבדו נראה בעיני צדיק וגיבור ונבון, ואם היה או יהיה בעל תכונות כאלה, הרי ראוי הוא שכל הבריות יעידו על מידותיו הטובות. שכן דעתי היא, שהאנשים שיצאו למלחמה מתוך תקוות (גדולות וחשבו) שעתידים הם לנצח ולשוב בשלום, וביצעו איזה מעשה נהדר, לא בדין ייקרא להם אמיצי לב בפי הסופרים... מן הדין הוא, שאמיצי לב ונועזים ובזים למוראות ייקרא רק לאלה, שמחקים את (מעשה) שאול... אם אין בני אדם מצפים בלבם לשום טובה, אלא יודעים מראש שיש להם הכרח למות, ולמות בתוך המלחמה, ועם זאת אינם מפחדים ואינם נבהלים מפני הפורענות אלא הולכים לקראתה תוך ידיעת הדבר מראש – הרי סבורני, שזאת היא ראייה ממש לגבורה. ודבר זה עשה שאול והוכיח, שכל השואפים לתהילה אחרי מותם מן היאה להם לפעול כך, כדי שישאירו לעצמם במעשיהם שם כזה אחריהם. (קדמוניות היהודים, ספר ששי, מהדורת שליט עמ' 217–218).

.4

התמודדות עם פרשנות קולנועית - צפו בסרטון "[מות שאול בגלבע](#)". כיצד מוצגת דמותו של שאול בסרטון? האם התיאור בסרטון תואם את הפשט המקראי? אם כן פרטו במה. אם לא – שערו מדוע? האם אתם חשים הזדהות עם דמותו של שאול כפי שהופיעה בסרטון? נמקו את תשובתכם!

.5

התמודדות עם פרשנות ספרותית – קראו את שלושת השירים להלן – מהו להבנתכם המסר האידיאולוגי של שניים מהשירים (לבחירתכם)? כיצד כל אחד מהשירים אליהם בחרתם להתייחס משתמש בסיפור המקראי העוסק בקרב בגלבע ובנפילת שאול ובניו בקרב?

<u>שאל / אמיר גלבוע</u>	<u>הנה תמו יום קרב וערבו / נתן אלתרמן</u>
<p>שאל שאל! אינני יודע אם בושה זאת היתה אם פחד מפני ראש נטול גוף אך בעברי על פני חומת בית שאן הסיבותי את ראשי. עמדתי אלם נטול הדָּבָר ודמי זב מלב. אני באמת אינני יודע לאמר מה אני במקומו אם נערך הייתי ואתה המלך ואתה כבוד המלך במצוותך ואני באמת אינני יודע לאמור מה אני במקומו שאל שאל בוא! בבית שאן ישראל יושבים.</p> <p style="text-align: center;">---</p>	<p>הנה תמו יום קרב וערבו המלא זעקת מנוסה, עת המלך, המלך נפל על חרבו, וגלבוּע לבש תבוּסה. ובאַרץ, עד שחר קם, לא נדמו פרסות הרץ, ונחירי רמכו בדם מבשרים כי הקרב נחרץ. הנה תמו יום קרב וערבו, והמלך נפל על חרבו, והמלך נפל על חרבו.</p>
<p><u>בהר הגלבוּע / לאה נאור</u> יֵבֶשׁ הַקִּיץ בְּעֵתוֹ בְּהַר הַגְּלֻבּוּעַ. נִשְׁעַן שְׂאוֹל עַל חֲנִיתוֹ בְּהַר הַגְּלֻבּוּעַ. רַק נַעַר גֵּר עִמּוֹ, רַק נַעַר מִבְּנֵי עַמְלֵק. יֵבֶשׁ וְחָם, יֵבֶשׁ וְחָם הַקִּיץ בְּעַמְקָא. הָאֲדָמָה צָבְעָה פָּחַם בְּקִיץ בְּעַמְקָא. אוּלֵי הִיָּה שָׂרֵב, אוּלֵי זוּ הִיָּתָה שְׁעַת שְׁקִיעָה. אוּלֵי שְׁקִיעַת זָהָב כְּמוֹ הַיּוֹם בְּאוֹתָהּ הַשְּׁעָה. נִפְרַשׁ הָעַמְקָא לְרַגְלָיו בְּהַר הַגְּלֻבּוּעַ. הִיָּה הַקִּיץ כְּמוֹ עֵלְשׂוֹ בְּהַר הַגְּלֻבּוּעַ. מִנְגַּד הַתְּבוּר וְהַר הַחֲרָמוֹן בְּמַרְחָק. כָּאֵלוֹ לֹא עָבְרוּ שָׁנִים בְּהַר הַגְּלֻבּוּעַ. אוֹתָם סְלַעִים, סְלַעִים שְׁחוּנִים בְּהַר הַגְּלֻבּוּעַ. אוּלֵי הִיָּה שָׂרֵב, אוּלֵי זוּ הִיָּתָה שְׁעַת שְׁקִיעָה. אוּלֵי שְׁקִיעַת זָהָב כְּמוֹ הַיּוֹם בְּאוֹתָהּ הַשְּׁעָה.</p>	<p>בְּהַבְרִיק עַל הַרִים אוֹר יוֹם בָּא הַרֵץ אֶל מִפְתֵּן אִמּוֹ וּבִנְפֻלוֹ לְרַגְלֵיהָ דָם אֶת רַגְלֵיהָ כִּסָּה דָמוֹ. אֶת רַגְלֵיהָ כִּסָּה שְׁנֵי וַיְהִיָּה הָעֶפֶר שְׂדֵה קָרֵב. וּבְדַבְרָה אֵלָיו : קוֹמָה, בְּנִי- מִנִּי דָמַע חֲשָׁכוֹ עֵינָיו. וַיִּסְפַּר לָהּ יוֹם קָרֵב וְעָרְבוּ- אֵיךְ הַמֶּלֶךְ נָפַל עַל חֲרָבוֹ. אִז אָמְרָה לוֹ לְנַעַר : דָּם אֶת רַגְלֵי אִמָּהוֹת יָכַס, אֲבָל שְׁבַע יָקוּם הָעָם, אִם עָלִי אֲדַמְתוּ יוֹבֵס. אֶת הַמֶּלֶךְ פָּקַד הַדִּין, אֶךְ יוֹרֵשׁ לוֹ יָקוּם עַד עַתָּה, כִּי עָלִי אֲדַמְתוּ הַשְּׁעִין אֶת חֲרָבוֹ שְׁעָלֶיהָ מֵת. כֹּה דַבְּרָה וְקוֹלָהּ הִרְעִיד. וַיְהִי כֵן. וַיִּשְׁמַע דָּוִד.</p>

שלב 4 – קומת היצירה [10 נק']

שימו לב – חלק זה הינו אישי ועליכם לצרף את התוצרים של חברי הקבוצה כנספח. בחרו באחת האפשרויות:

- כתיבת מאמר פובליציסטי (מאמר דעה) בו אתם דנים באופן נפילתו של שאול.
- כתיבת שיר / ווקן ספוקן המתייחס לנושא
- אפשרות לתלמיד מגמת אומנות – ציור רלוונטי לנושא – מלווה בהסבר כתוב.
- אפשרות לתלמידי מגמת צילום - צילום רלוונטי לנושא – מלווה בהסבר כתוב.
- אפשרות לתלמידי מגמת קולנוע – צילום סרטון עד 5 דקות הממחז את האירוע
- כתיבת דיווח חדשותי על נפילת שאול ובניו
- אפשרות לתלמידי מגמת ספרות ותיאטרון – כתיבת מחזה על נפילת שאול ובניו בגללובע

שלב 5 – מורשה להנחיל [10 נק']

חלק זה הינו קבוצתי.

1. עליכם להכין פרזנטציה אותה תצטרכו להעביר לכיתה. הפרזנטציה צריכה לכלול את עיקרי התוכן בהם עסקת במהלך לימוד הפרק. בפרזנטציה ניתן להשתמש במטודות שונות (הרצאה, מצגת, סרטון מקורי, משחק, הצגה ועוד) והיא לא צריכה לעלות על 20 דקות. את הפרזנטציה תצטרכו להעביר לכיתה.
2. עליכם להכין דף (עמוד אחד) ובו תרכזו את עיקרי התוכן – תמצית הסיפור והיבטים רעיוניים וערכיים העולים ממנו. הדף שתכינו ישמש את חבריכם לכיתה לצורך הכנה לבחינה המסכמת של הנושא.

שלב 6 – סיכום ורפלקציה [10 נק']

חלק זה הינו אישי.

- כתבו - מה התחדש לכם במהלך לימוד הפרק (כולל כל הקומות בהם עסקתם)?
- כתבו - מה היה משמעותי במיוחד עבורכם במהלך העבודה על הפרק? מדוע זה היה משמעותי? מה היה פחות משמעותי ומדוע?
- כתבו שאלות פתוחות לדין העולות בעיניכם מהפרק ו/או מהמטלה. כל חבר בקבוצה מתבקש ליצור שאלה אחת.

בהצלחה ובהנאה!!! למידה מאתגרת ומשמעותית!!!